

Rastlinsko življenje.

4. O rastlinskem živežu.

(Dalje.)

Kmetovalcu ni treba skrbeti za vse posamezne redilne snovi, kajti večino od njih dobi rastlina vedno v zadostni množici iz zraka in zemlje, on ji toraj mora z gnojem le one preskrbeti, katerih je le malo ali ne v zadostni množici v zemlji. Katere so pa te redilne snovi? Rekli smo, da mora rastlina dobiti one redilne snovi, iz katerih sama obstoji. O štirih zračnih ali plinastih redilnih snovéh: o ogljikovi kislini, dušiku, kisiku in vodiku smo uže poprej pisali.

Kisika in vodika je v naravi toliko, da se ni treba kmetovalcem za-nj brigati.

Ogljik je glavni obstojni del rastlinskega kakor živalskega telesa. Ogljik dobi rastlina v ogljikovi kislini vode in iz zraka, kamor pride vsled gorenja lesa, premoga itd., vsled trhlenobe in vsled dihanja ljudi in živali, in sicer v toliki meri, da zadostuje rastlininim potrebam. Zeló listnate rastline, kakor sočivje, detelja, katere s svojim listjem veliko ogljikove kisline vdihajo, obogatijo celó zemljo s svojimi koreninami.

Več skrbi naredi kmetovalcu dušik. On pride sicer v obliki amonijaka z deževno vodo v zemljo, pa ta množica nikakor ne zadostuje, z gnojem moramo ga zemlji še dovaževati. Dušik razvija se pri razkroju gnoja kot amonijak, kateri se spremeni v zemlji v solitarjevo kislino, ki je za rastlino najvažnejša dušikova hrana.

Dolgo časa imeli so dušik za najvažnejšo rastlinsko redilno snov, za katero edino je treba kmetovalcu skrbeti in imeli so tudi toliko časa prav, dokler je bilo v zemlji dovolj rudninskih redilnih snovi. Pozneje pa je zadnjih zmanjkalo in spoznali so tudi preveliko važnost teh. Pri vsem tem ostane dušik še vedno zeló važen in kmetovalec ga ne sme nikdar zanemarjati, ampak z dobrim in zadostnim gnojem ga na njivo dovažvati. Ako v našem poljedelstvu pridelovanja krme ne zanemarjamo, imamo zadostno število živine, katero dobro gleštamo in krmimo in ako skušamo vedno več in več gnoja narediti, ne bode nam manjkalo dušika in ob enem zagotovimo si dobre letine. Drugače je pa tam, kjer kmetovalec misli delati dobiček s pridelovanjem žita in prideluje tako malo, kot le mogoče krme, ali pa kjer kmetovalec leto za letom prodaja vso svoje seno. Iz tacih posestev gre veliko več dušika na trg, kakor zamorejo njive zmagavati in nasledki so slabotna živina v hlevu, slab gnoj na gnojišču in redko žito z lahkim klasjem po njivi; to vse spričuje kmetovalčevo revo v žepu in v glavi.

Iz predstoječega zamoremo posneti, da v splošnem zadostno skrbimo za dušikovo hrano, ako le umno gospodarimo z gnojem, drugače je pa z onimi redilnimi snovmi, katere ostanejo v pepelu, ako rastline požgemo. Vsaka rastlina potrebuje v hrano tudi rudninske snovi. Te snovi ona rabí za sestavo svojega telesa, kakor tudi za stvarjenje njenih zrn in plodov (sadja). Ker rastlina potrebuje za sestavo svojega telesa določene množice rudninskih snovi in rastlina le slabo vspeva, če jih dovolj ne dobi, za to mora imeti kmetovalec posebno skrb za nje, in to tem bolje, ker je najvažnejših rudninskih snovi najmanj v zemlji in ker jih gre največ iz gospodarstva s prodanim žitom, mesom, mlekom i. t. d., ne da bi jih bilo mogoče nazaj

dobiti sè zrakom ali deževno vodo, kakor se godi z ogljikom in dušikom.

Rudninske redilne snovi so sicer vse enako važne za vspevanje rastlin, a ozirati se je nam le na one, katerih je v zemlji primerno le malo in katere ne zadostujejo, če hočemo rodovitnost zemlje izboljšati. Tu nam je v prvi vrsti omenjati kalija in fosforjeve kisline, v drugi vrsti apna, magnezije in žveplene kisline, in v tretji vrsti natrona, klorca, železa in mangana.

Naslednja tabela kaže nam, kako različne sestave so naše rastline in kako važna je fosforna kislina posebno za žito. Kalija je posebno veliko v okopavinah, v deteljnem sénu in v sočivji.

	Od 100 kilogr. teh rudninskih snovi odpade na					
	Rudninskih snovi	kali in natron	apno in magnezijo	fosforjevo kislino	kremenikovo kislino	žvepleno kislino, klor, železo, Mangon itd.
V sebi ima 100 kilgr.	kil.	kil.	kil.	kil.	kil.	kil.
pšenice	1 ² / ₁₀	32	5	49	2	2
rži	1 ² / ₁₀	36	14	48	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂
ječmena	2	20	11	36	28	5
ovsa	2	16	11	21	51	1
graha	1 ⁷ / ₁₀	46	13	37	1 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂
krompirja	6 ⁶ / ₁₀	65	8	16	3	8
navadnega sena	5	20	23	9	35	13
esparzetnega sena	1 ² / ₁₀	28	40	26	1	15

Za navadno zadostovala bi v zemlji rudninska hrana, ker pa mi hočemo boljše kot srednje letine, damo zato zemlji vsako leto več gnoja in tako njeno moč povečujemo. Pri tacem ravnanji moramo pa zemlji dodati tako rekoč nek nameček obstoječ iz rudninskih snovi, kajti rastlina rudninske snovi ne more v tej meri iz zemlje izvleči, kakor mi zahtevamo in tudi ne v tej množici, kakor jih mi iz našega gospodarstva proč prodajamo. Ako živinski gnoj na njivi pomnožimo, moramo ob enem tudi fosforovo kislino pomnožiti, ker drugače pride z gnojem v zemljo prevelika množica dragega dušika, ki se vsled pomanjkanja rudninskih snovi popolnem ne izrabi.

Množica redilnih snovi, katero moramo zemlji dodati, je pa odvisna od zemlje in njenih obstojnih delov, od gnoja, ki ga naredimo in od pridelkov, katere prodamo.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Kako globoko je seme pod zemljo spraviti.

Profesor Wollny v Monakovem naredil je v tej zadevi poskušnje s zimsko pšenico, zimsko in jaro ržjo, prosom, ječmenom, turšico, grahom, fižolom, grahorom, deteljo, jaro repico, krompirjem in sladkorno peso. Dobra letina je uže odvisna tudi od zemlje in rastline same, splošno pa vendar veljá, da je dobro letino do-

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

26.

Meklenoborška vas.

(Konec.)

seči s plitvim sejanjem. Preveč plitvo semenska zrna pod zemljo spravlja se ve da ni svetovati, ker se zrnje posuši, pregloboko v zemljo dejano zrnje se pa zaduši. Od onih zrnov, kateri ležijo v zemlji med tema skrajnima mejama, pridejo plitveje ležeči poprej na svitlobo, zamorejo toraj njih tvorilne snovi sami narediti, med tem, ko globokeje ležeča zrna vzamejo tvorilne snovi iz prihranjenih snovi, toraj pridejo na zemljino površje uže nekako oslavljeni. Njih organi upodobé, kakor listje so slabotni in ravno tako tudi korenine. Mraz zamore različno vplivati na mlade setve. Kolikor plitveja je bila setev, toliko trdnejša je nasproti mrazu in tako narobe. Krompirjeva bolezen je tudi nekako v zvezi z globokostjo, v katero pride semenska gomolja. Wollny trdi, da globoko v zemljo vsajene krompirjeve gomolje so bolj ohranjene pred vpljivom gliv, zato v tem slučaju krompir manj bolan postane.

Trgovinska in obrtna zbornica

(Dalje.)

VI. a) Gosp. zbornični svetnik Ivan Perdán poroča o prošnji nekega krojača, naj bi se mu v izvrševanje obrti odpustila svedočba vzmožnosti. Prosilec je dokazal, da je več ko šest let delal kot pomagač; poročevalec predlaga tedaj, naj se prošnja z ozirom na visoki ministerski razpis z dne 16. septembra 1883. l. št. 26701 priporoči c. k. deželni vladi.

Predlog se vsprejme.

b) Gosp. zbornični svetnik Anton Klein poroča o prošnjah nekega krojača in neke pekarice, naj bi se njima v izvrševanje zadevajočih obrti odpustila svedočba vzmožnosti. Prosilca sta dokazala, da sta čez dve leti kot pomagača d lala; poročevalec nasvetuje tedaj, naj se prošnji priporočite c. k. deželni vladi.

Nasvèt se vsprejme.

c) Gosp. zbornični svetnik Anton Klein poroča dalje o prošnji nekega kovača, naj bi se mu v izvrševanje kovaške obrti odpustila svedočba vzmožnosti. Prosilec je dokazal, da je čez štiri leta koval kot pomagač in da je dve leti samostojno izvrševal obrt. Gledé na to nasvetuje poročevalec, naj se priporoči njegova prošnja z ozirom na vis. ministerijalni razpis z dne 14. januarja 1884. št. 46987 c. k. deželni vladi.

VII. Gosp. zbornični svetnik Franc Ks. Souvan poroča o prošnji trgovcev in obrtnikov v Železnikih za spremembo poštnega voznega reda v prometu med Loko in Železniki. Prošnja teži na to, naj bi se ob $\frac{3}{4}$ na osem zjutraj v Loko dospevala pošta vračala uže ob $\frac{1}{2}$ 9. uri zjutraj in ne še le ob $\frac{1}{4}$ na deset, ter naj bi dohajala v Železnike ob enajstih namesti ob pol dvanajstih predpoludne; dalje naj bi popoludanska pošta odhajala iz Železnikov v Loko še le ob 5 uri namesti uže ob pol štirih, kakor se zdaj vrši.

Odsek ima naprošeno premembo poštnega voznega reda v občnem pridu popolnoma osnovano, torej nasvetuje: zbornica naj najtoplejše priporoči to prošnjo c. k. poštne in telegrafskemu vodstvu v Trstu.

Nasvet se vsprejme.

(Dalje prihodnjič.)

Streha je visoka in z zelenim mahom poraščena. Malo od hiše stojé gospodarska poslopja; staja za ovce, prostori za gosí, race in kokoši, potem svinjaki, kolarnica, v kateri kmet izdeluje večino potrebnega orodja, kakor vozé, pluge, brane in drugo drobnarijo. Blizo hiše je odprt vodnjak na kolo, z dolgim koritom, pri katerem napajajo živino. Po dvorišču, ki ga je skoro samo gnojišče, stojé vozovi, ležé plugi, sloné brane in in drugo orodje, in bolj v kotu je kup hoste za kurjavo.

Zadaj za hišo se širi vrt. Sadnega drevja je primeroma malo, a veliko je krompirja, boba, zelja, pa tudi tratine za pašo mladi živinici. Samo ob oknih je ozek prostorček za navadne priljubljene cvetlice.

Stanovniki so z večine vitki, krepki ljudje in temnooki. Delavni so, jako trezni, in zato tudi v občé imoviti. Najraje se ukvarjajo s konjarstvom in imajo jako lepe vprege. Več potov se je uže primerilo, da je kmetu, ko je gnoj na njivo peljal, ponujal konjski kupec po 800 tolarjev za dva para konj. Meklenoborci živé jako priprosto, vsi so zaverovani v delo. Pozimi in po letu ustajajo ob štirih; najpreje oskrbé živino, pozimi potem mlatijo pri luči do belega dné. Poletu gredó ob petih, ali vsaj ob šestih na polje. Zjutraj prinese gospodinja eno mlečno jed in zabeljen krompir na mizo; gospodar in družina jedó vkup iz ene in iste sklede. Kedar je veliko in težkega dela, dobivajo delavci tudi malico, to je, kruha s putrom namazanega, pa žganja. Ob dvanajstih se vrnejo s polja, in posedejo okrog mize. Gospodinja jim prinese eno mlečno jed ali navadnega močnika, zabeljenega krompirja ali cmokov, prekajenega speha ali slanikov. Ob eni uže gredó na polje; tudi popoludne dobé malico. Zvečer, ko je živina nakrmena, sedejo k večerji, potem gredó koj spat, da se dobro naspé in spočijejo. V gostilnico zahajajo navadno edino le ob nedeljah zvečer. Dobijo se prav velike vasi ob vélikih cestah, a nimajo prav nobene gostilnice.

Tudi meklenoborška kmetska mladina ima nekatere veselice. Vsa vas hodi na te veselice, letos v to, drugo leto v uno hišo. Najimnitnejša veselica so doženki, veselé se jih celo leto. To veselico priredé kmalu po žetvi in traje od nedelje popoludne do jutra v sredo. Poglavitna reč je ples. Veža je plesišče. Za jed in pijačo si zložé, to je za žganje, pivo, bel kruh, puter, sir in slanike. Tej podobna je druga veselica, ki jo priredé na pustni večer, ali malo popreje, to je o tistem času, ko je snopje uže omlačeno. Tudi to veselico imajo letos v tej, drugo leto v uni hiši. Pred to veselico hodijo véliki in mali hlapci z godbo po vasi in pobirajo gnjati, klobase, puter in jajca. Pred vsako kmetsko hišo se ustavijo in zahtevajo nekaj v denarju, po 3—4 tolarje, in nekaj v blagu, vzlasti dolgih in debelih klobas. Klobase in gnjati obesijo na drog, ki je olepotičen s pisanimi trakovi, in jih nesó v tisto hišo, kjer je pripravljeno za veselico. Na to veselico prihajajo gospodarji in posli, pa gostje, jedó in pijó to, kar so bili nabrali ali še prikupili. OSTATI ne sme nič, to se tako vé. Tudi na tej veselici je ples poglavitna reč, stanci pa se razgovarjajo ali kartajo. Za delo se nikdo ne zmeni.

Malo veselico napravijo tudi spomladi, kedar gré živina vprvič na pašo ali kedar je krst. Kedar imajo mrliča, napravijo sedmino, kakor mi pravimo. Vzlasti